

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

VI. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1896 FEBRUÁR

2. SZÁM

Visszapillantás a műszedés fejlődésére.

Azt hiszem, nem végzek felesleges munkát, ha egy kis visszapillantást teszek a műszedések miként történt fokozatos fejlődésére, a század kezdetétől egészen a legutóbbi időkig.

A század kezdetén e munkák előállításához szükséges anyagok, u. m. betűk, körzetek, díszítések stb. igen hiányosak voltak, mi által az ilyen szedés igen meg volt nehezítve. A munkák változatossága eleinte ugyan kevésbé, de idővel annál inkább megkövetelte, hogy gazdagítsuk készleteinket, — a melyek leginkább csak könyvek előállítására voltak szánva — ha csak nem akartunk valamirevaló munkát könyomdai úton állítani elő.

Az eddig használatban levő, nem igen stilszerű díszítmények, körzetek, továbbá cím-, dísz- és grotesque-írások primitív kidolgozását idővel tökéletesbítették. Művészek jöttek az öntődék segítségére és egészen új, sajátlagos alkotásokkal gyarapították a könyvnyomdászatot, a mi által a könyomdával való versenyt nagyon megkönnyítették, mert az által, hogy egyenletes, csinos betűfajokat teremtettek, megkedveltették azokat a közönséggel is.

Majd később egy, a műszedéshez eddig nem eléggé használt anyagot, az ólomléniákat kezdték kultiválni. Szedték körzetek mellé, mintegy kísérőül, de használták egész önállóan is, majd pedig különféle képen meghajlítva igen szép mintákat készítettek belőlök, természetesen megkivántatott a szedő leleményessége és ügyessége is. S mivel ez idő alatt gyártották a hiányzó könnyű betűket, a divatos skelet- és mediával-metszésűeket, most már izléses szedéseket lehetett előállítani. Azonban mégsem voltak ezek tökéletesek, mivel hiányoztak a léniákhoz megkivántató csinos díszítmények. De a helytelenül alkalmazott léniák egy kis izléstelenséget idéztek elő. Ugyanis a mint megkivántották a rendes sarok- és keretszedéseket léniákból, unták a rendes sarok- és keretszedéseket és építési motívumokat, mi által néha egész portálék, oszlopok és más építkezési dolgok utánzatai kerültek ki, melyeknél azonban hiányoztak az árnyékolások és e hiányosság folytán a szedés izléstelenné vált.

Azonban daczára annak, hogy az öntődék megtalálták a módját az építészeti minták, ábrák stb.

előállításához, mégis igen nehéz volt ezekből valamit alkotni, mivel e körzetek többnyire egy meghatározott nagyságra voltak öntve és így nem igen lehetett azokból mindenféle nagyságú szedést előállítani. Továbbá az ilyen szedések előállításához nemcsak jó ízlés kellett, hanem megkivántatott némi építkezési tanulmány is, mit leginkább bizonyított az, hogy az e körzetekkel való munkálkodás több profán, mint díszmunkát eredményezett.

A nyomásnak is megvoltak az ilyen léniaszedésnél a bajai, mert habár jól és izlésesen voltak is ezek a munkák szedve, csak akkor mutattak valamit, ha a megvágott ólomléniák egymáshoz pontosan illettek és ha a léniák átmenete a másikba észrevétlenné vált. Mert daczára annak, hogy a léniák a rendes hosszúságra voltak vágva, mégis a legkisebb léniamagasság már hézagokat idézett elő és hozzájárult még az is, hogy leginkább körzetekkel voltak a léniaszedések keverve, a hol rendszeren elkerülhetlen volt vagy a körzet, vagy a lénia alacsonyága, minck következtében leginkább előállottak a hézagok, a mely bajon nem lehetett egyengetés által sem segíteni, hanem az időtrábló felülésekhöz kellett a gépmesternek folyamodnia.

Igen meg lett könnyítve a műszedő munkája a szisztémás nyolczadpetit léniákkal, melyeket igen gyorsan megkedveltettek és így azok gyorsan el is terjedtek. Sikerült rövid idő alatt az úgynevezett lénia-ornamentika segítségével komplikált szedéseket előállítani, továbbá keresztülvihettük azt is, hogy a nyolczadpetit léniákból most már szabályos sarkokat tudtunk előállítani, a mennyiben ezek egymáshoz tapadtak. E léniák használata mellett igen csinos kártyák, levélfejek és más kisebb nyomtatványok készítették.

Hanem most meg előtérbe lépett az a körülmény, hogy a műszedőnek okvetlen rajzolni is kell tudni, mert teljesen képtelenség volt a létező anyaggal oly szedőnek dolgozni, a ki nem tudott magának rajz segítségével oly mintát alkotni, a mely után a kivitellhez alaposan hozzáláthatott. A forma szépségét, az izléses csoportosítást, a rendes beosztást stb. csakis előleges vázlatrajz útján állapíthatta meg teljesen. Önként értetődik, hogy a rajzot a készülő munkához mindig a nyomdában levő anyagra való tekintettel kellett készíteni.

Az ilyen léniaszedés nyomása már azért is megkivánta a különös figyelmet és vigyázatot, mivel ezek

gyöngye minőségöknél fogva igen hamar meghajlanak, azért tehát nem igen ajánlatos nyolczadpetit léniákat alkalmazni oly táblázatos szedésnél, a hol nagy térközök léteznek. Különös gondot kell továbbá fordítani e léniák tisztántartására is, mivel csak úgy lehet jó és pontos szedést alkotni velök, ha azok a piszoktól mentesek.

Daczára annak, hogy most már némileg meg volt könnyítve a műszedés az anyagkibővítés által, az öntődék legfőbb föladatuknak ismerték el, hogy nagyobb körzetdarabokat öntsenek, mi által igen szép és díszes fejléceket lehetett előállítani. Ezek öntése következtében már könnyű volt a szedőnek nagyobb alakú nyomtatványokat is szedni. Most már igen szép és izléses nyomtatványokat lehetett előállítani a különböző ornamentikákból, a melyekhez úgy külső, mint belső díszítésül a nyolczadpetit léniákon kívül igen szép apró körzeteket lehetett alkalmazni.

De e körzetek ismét megkívánták a különféle címírások szaporítását és ekkor keletkeztek az »altdeutsch« címírások, a melyekkel a körzetszedés egy egészet képezett. E betűkkel szedett munkák nem tetszettek ugyan minden megrendelőnek, habár azok eléggé csinosak voltak is, éppen azért, ennek daczára, az ezekkel készített nyomtatványok még ma is különlegességeket képeznek.

Egy hasznos és tartós anyagot képezett a renaissance is, a mely még manapság is úgy a betűfajokban, mint körzeteiben jó és hasznos szolgálatot tesz. E találmány, mely a használatban variált a római antik ornamentel és mely az olasz, német és francia stílt meghonosította, egy igen használható anyaggal szaporította szakmánkat, a melylyel sok olyasmit érhattünk el, a mit azelőtt nem lehetett.

Ekkor már a nyomás szépsége is karakterisztikusan előtérbe lépett, a mihez nem kevésbbé járult hozzá a nyomás tudása, mint a szép és nagy ornamentikák kidomborítása által elért siker.

Ezután jött divatba a szép formával bíró rókókó-körzet, a mely fölöslegessé tette egyrészt az egyenes léniákat, helyettesítvén azt a rendetlen ornamentika által, a mely némi kedvet idézett elő e körzet használatához. E körzetet ugyan már évtizeddel ezelőtt is használták, azonban nem volt oly gazdag az esztétikai kiállításban, mint jelenleg.

E különleges díszítési motívum azonban, a mely színes nyomásnál, különösen tört festékekkel, vagy aranyozással, igen kellemes benyomást idéz elő, igen kevés írásfajjal képes megegyezni, miért is az írásfajok megválasztásánál leginkább a gömbölyded írások veendőek figyelembe.

A mint tehát az eddigi kibontakozásokból láthatjuk, azt tapasztaljuk, hogy bizony voltak idők, a midőn Gutenberg művészetének is megvoltak a saját divatjai, a milyen divat-időszaknak lehet nevezni a legújabban fölkapott japáni stílt, a melyhez még hozzájárul az angol-amerikai is.

A japáni mód szerinti alkotás leginkább abból áll, a hogy a körzetek megszakkintatnak különféle díszítmények, vignetták vagy ábrák által, a melyeket az öntődék a legújabb időben előszeretettel kultiválnak. Pél-

dául egy csinos és egyenes fejlécszt megszakkintnak úgy, hogy a virágdísz ágának az egyik része alul, míg ellenben annak másik fele részatos irányban felül van alkalmazva. Az összetartozandóság természetesen a fejléc által el van fedve. És valóban, e körzetek illetékesen való alkalmazása igen jó benyomást tett a megrendelő közönségre.

Az angol-amerikai mód szerinti alkotások ismét előtérbe hozzák a lénia-körzetet, valamint az egyszerű ornamentikus körzetet, a mely különlegességet is képez az által, hogy a soroknak csoportosítását különféle irányokban alkalmazza. Az e mellett előálló üres tereket pedig igen szép kitöltő körzetdarabokkal és ábrákkal telítik meg. A soroknak ide-oda dobása megteremtette a szabad irányt, mi által az eddig divatban volt egymás alá szedett sorok háttérbe szorultak és az ügyes műszedő vele igen csinos és izléses munkát képes alkotni.

Ezt az irányt a legújabb időben egész megkedvelték az esztétikailag szép kivitelű munkák előállítása által, a minek lehetőségét nagyban elősegítették az öntődék, a mennyiben e körzethez igen sok szép díszítményt és ornamentikát állítottak elő. Most már a szedésnek egész bekerítése is fölöslegessé válik, miután igen szép végző és kiszaladó darabkákat öntöttek, a melyek a léniákhoz hozzáállítva, a körzeteket csinosan végzik be különféle hajlított alakokban.

Hogy ez a szabad irány sokáig fog-e felszinen maradni, azt bajos lenne meghatározni; azonban, azt hiszem, hogy ha már ezt az irányt megkedveltük, a miről eddig álmolni sem mertünk volna, úgy ennél a szabad iránynál már azért is megmaradunk, mivel az öntődék mindig újabb és újabb ornamentikákkal szaporítják e körzetfajokat, továbbá miután ezekhez a körzetekhez igen szép és hasznos fantazie-betűfajokat is öntenek, a melyek igen elősegítik e munkák díszes előállíthatását.

E legújabb körzettel való foglalkozás azonban még inkább megkívánja a szedőtől a vázlatos rajzolásban való jártasságot, mint más körzeteknél, mert a soroknak ide-oda dobása és az ez által támadt terek kitöltése előzetes tanulmányt igényel, a mikor pedig igen sok izlés és figyelem szükséges, nehogy olyasvalamit szedjenek össze, melynek kijavítása sok időt rabol el. Ahhoz pedig, hogy igazán szépet állíthassunk elő, okvetlen szükséges az esztétikai érzés és izlésgazdagság.

Úgy látszik, hogy ezt a külföldön belátták és intézkedtek is már, hogy a szedők is megfelelő oktatásban részesüljenek, a mint ezt mutatja az *O. B.* szaklap szeptember 28-án megjelent száma, a hol is a következő sorokat olvashatjuk:

»Egy szakiskola könyvnyomdász-segédnek számára nyílik meg október hó folyamán Berlinben. Az oktatásról elismert gyakorlati könyvnyomdászok és egy akadémiailag képzett *rajztanító* gondoskodik és mindent fel fog ölelni, a mit egy törekvő könyvnyomdász-segédnek tudnia kell. Különösen az alapnyomás-lemezek vágása, *tervezés*, egyengetés és ama különféle eljárások fognak bemutatni, a melyek a könyvnyomdász segédeszközül szolgálnak (cinkografia, autotipia stb.).«

De kisérjük csak tovább is figyelemmel a kibontá-

kozást ez évszázadban a műszedéseknél, úgy azt fogjuk tapasztalni, hogy igen nagy és szép előhaladást tettünk. A fel nem hagyó buzgalom és igyekezet a könyvnyomdászok részéről és a konkurrenzia által megkivántató szükséglet beszerzése vezették a nyomdászat ez ágát oly nagymérvű föllendüléshez.

Ezzel egyetemben lépést tartottak velünk a gépek előállításában, a papíriparban és a festékek előállításában is. Mert manapság már külön gépek állnak rendelkezésünkre úgy a kisebb műszedések előállításához, mint a nagyobb munkákhoz, még pedig a technika legújabb vívmányaival.

Végül fel kell még említenem, hogy manapság nem oly könnyű jó műszedőnek és nyomónak lenni, mint azelőtt, mivel ha azelőtt művészet volt a kevésből valamit izlésesen előállítani, úgy most kétszeresen nagyobb művészet a meglévő sok anyagból jót és izlésest előállítani.

Azért tehát itt lehetne már az ideje, hogy a Szakör által kezdeményezett szakiskolát végre nyélbe ütne, hogy ott alkalma lenne legalább a tanoncznak az alapot a műszedésről megtanulni; mi által az izlést és szakavatottságot még zsenge ifjúkorban fokonkint elsajátíthatná.

F—r Á—n.

A tuberkulózis mint nyomdász- betegség.

Mielőtt tárgyam behatóbb fejtegetéséhez fognék, a tuberkulózis (tüdőgümőkór) lényegét fogom oly vilávitásba helyezni, mely didaktikámat könnyebben megérthetővé, az ajánlott profilaktikumokat pedig célszerűeknek és minden nehézség nélkül keresztülvihetőeknek fogja feltüntetni.

Jelen század eleje óta Bayle pathológiája alapján a tüdővész gümőkóros betegség gyanánt ismeretes. A legújabb időig anatómiai elváltozásnak tartott ugyan, melyet Laennec a jelenlévő sajtos képződményeknek, Virchow tanár pedig a gümők sajátságos alkatának tulajdonított, melyek nagy hajlandóságot mutatnak egy sajtszerű anyaggá homlani.

E feltevésnek helyt engedett Cohnheim tanár amaz aetiologiai felfogása, mely szerint: »a tuberkulózishoz mindaz tartozik, a mi egy tuberkulózis átvitelből származik és ez átvitel által alkalmas állatokon ismét tuberkulózist okozni lehet«. A legújabb időben Koch Róbert tanár eme felfogást tovább fejtegetve kimutatta, hogy minden egyes gümőben egy speczifikus bacillus van jelen, melynek átoltása következetesen ismét tuberkulózist képes előidézni. E szerint tehát a Cohnheim-féle tan következőképen volt módosítandó: »A tuberkulózis az a kórfolyamat, mely a gümő-bacillus által van előidézve és mely e gümő-bacillustól okozott kórtermékek által mindenkor *alkalmas* egyénekre átvihető.«

A betegség tulajdonképeni okozója a gümő-bacillus, melyet Koch tanár a gümőkórosok váladékjaiban fe-

dezett fel s a melynek jelenléte a kór legbiztosabb diagnózisát képezi. Ez a bacillus alakra nézve egy szálkához hasonlít, nagysága pedig egy parányi vértestecskehez arányítva, annak mintegy negyedrészenél felül meg. Belélegzés által a tüdőbe jutván, ott — ha azt *diszponálva* találja — felüti tanyáját és elkezdi hihetetlenül gyors szaporodását és borzasztó pusztításait.

Rendesen a tüdőcsúcsok egyike infiltrálódik olyformán, hogy a légutakon behatolt bacillusok a lélegzés mechanikája által kevésbé igénybevett csúcsokban telepednek meg. Ott kásaszem-, majd gümőalakú képződményeket okoznak, melyek hosszabb idő után genyedő üregekké (cavernákká) fejlődve, egyre terjednek és nagyobbodnak, míg előbb vagy utóbb az egész tüdőt szét nem roncsojják. Az orvos, ha a külső jelek (a gümőkóros habitus, sajátságos lesóványodás, behorpadt mellkas stb.) neki még nem elég biztonságot nyújtanak, kopogtatás és hallgatódzás által ez üregek jelenlétét konstatálhatja. Kopogtatás által jellemző éles (tympánikus) hangokat észlelhetünk, fülünket pedig a beteg testrésze helyezve, tisztán meghallhatjuk az infiltrált üregekben jelenlevő genynek a lélegzés által okozott szőröcsögő zörejét.

Az infiltráció kizárólag lélegzés által, a száj- és orrüregen át történik. A gümőkórosok megszáradt s a padló porával felkavart köpetje, sőt maga a kilélegzés által megfertőzött levegő is a leggyakoribb ok a betegség átvitelére. Azonban nem ritkán a gümőkóros után használt zsebkendő, pohár, vagy más, általa használt eszköz, mely szájával vagy orrával érintkezésben volt, lehet a kór elhurocolója. Nem kevésbé veszedelmes a gümőkórosok csókja is, a melytől különösen óvakodnunk kell.

Miként említém, a felzavart és elnyelt por, valamint a közvetlenül kilehelt levegő szokta leginkább e szörnyű betegség csiráit a testbe vinni. Sajnos, ez ellen legnehezebben védekezhetünk. Portalan, tiszta helyiségekben különösen a betűszedő nem igen válogathat. Arcóba, a Rivierára vagy Kairóba nem mehet lakni, levegőt pedig kénytelen beszívni, ha mindjárt meg is van győződve, hogy az betegséget, vészt és halált rejt magában.

Hogy porral és kilehelés útján jutnak a tuberkulózis bacillusai a tüdőbe, azt leginkább az egyes városok talaj és éghajlati viszonyai igazolják. Sziklás, magasan fekvő, vagy tengerparti városokban, a hol a port csak hírből ismerik, elenyésző csekély számú a gümőkóros, míg ellenben mélyen fekvő, homokos talajú és kevés gonddal tisztán tartott városokban, a hol túltömött a lakosság és többé-kevésbé romlott a levegő, ez a kór az uralkodó. Hirt szerint az emberiség hetedrésze tüdővészben hal meg. Nincs éghajlat, mely e betegségtől meg volna kímélve, mindössze csak néhány vidék van, mely úgy látszik immunis, például a kirgizi sivatag, Egyiptom, Izland.

Mindezek után valószínűnek látszik, hogy a tuberkulózist minden egészséges ember megkaphatja. De mivel nagyon sok ember kétségtelenül fertőzött levegőben fordul meg, azzal teleszívja tüdejét mindennap és még sem esik gümőkórba: önként folyik, hogy

az infiltráció lehetőségét az *egyéni diszpozícióra* kell visszavezetnünk.

Orvosi szakkörökben vita tárgyát képezte és képezi még ma is az a kérdés, vajjon lehetséges-e, hogy maga a tuberkulózis átörökölhető legyen? A szaktekintélyek legnagyobb része, bár az átöröklési elmélet általánosan el van fogadva, magát a tuberkulózist át nem örökölhetőnek tartja. Magam is ezt a nézetet osztom és éppen ez a körülmény indított arra, hogy jelen értekezésemet megírjam. Átörökölhető azonban a *diszpozíció*, a *hajlam* e betegség csiráinak felvételére. A hajlam különben éppen úgy *szerezhető*, mint a hogyan átörökölhető és ez a legfontosabb, a mire olvasóim' figyelmét felhívom. Czélszerűtlen életmód, elhanyagolt testmozgás, elsatnyult idegrendszer, általános gyengeség, kicsapongások, a leggyakoribb okok.

Hosszabb és beható megfigyelés után meggyőződtem, hogy a betűszedők foglalkozásuknál és életmódjuknál fogva, kevés kivétellel, a legnagyobb diszpozíciót mutatják e pusztító betegség felvételére. Ha tekintetbe vesszük azt az aetiologiai körülményt, hogy az idegek lassú és hosszantartó megerőltetése azokat elsatnyítja, az egész testet lomhává, betegségek iránt fogékonytá teszi; ha tekintetbe vesszük továbbá ama sajnos jelenségeket, a melyek az ólomintoxikációk folytán a betűszedőknél tapasztaltatnak: nézetem csak megerősítést fog nyerni. De még világosabban beszél a statisztika. A magyarországi eseteket szemlélve, azt látjuk, hogy több évet alapul véve, átlag a nyomdászok 32 százaléka tuberkulózisban és csak 9,5 százaléka hal el az annyira rettegett ólommérgezés következtében. Hirt statisztikája szerint a nyomdászok halál-okai közül 29,5 százalék tuberkulózisra és 8—10 százalék pedig ólommérgezési tünetekre esik. Ez az elszomorító körülmény a legnagyobb mértékben kívánatossá teszi, hogy ennek okaival bővebben foglalkozzunk.

Abból a feltevésből kiindulva, hogy a tuberkulózis iránti hajlamot egy egészséges testalkatú, születésétől fogva edzett egyén is megszerezheti magának, figyelemmel kísérhetünk egy betűszedő életmódját attól az időponttól kezdve, midőn mint tanuló, a nyomda helyiségébe lép. Tegyük fel, az illető 13—14 éves és most hagyta ott az iskolát. Eddig naponta 5—8 órán át tanult, a mi magában véve — ha az illető csakugyan buzgó tanuló is volt — nem valami nagy megerőltetés, hisz közbe-közbe elegendő szabad ideje volt a pihenésre és szórakozásra. Ez a szerencsétlen gyermek most minden szoktatás és bevezetés nélkül napi 10—11 órai munkára, vagy helyesebben szólva foglalatalkodásra lesz szorítva. Az első napok, vagy sokszor hetek valóságos inkvizíciót képeznek az illetőnek. A folytonos állás és a neki szokatlan foglalkozás majdnem leverik a lábáról, alig várja az időt, hogy hazakerüljön és pihenésre térhessen. Nehány hét múlva kitűnik azonban, hogy az ember többet bír el, mint a mennyire képesnek hiszi magát; elfáradni csak elfárad, este későbbben mehet el, délben is ő az utolsó, de elsőnek kell az ebédeltől visszakerkeznie. Tisztogatással, söpréssel kezdi és végzi napi

teendőit és e közben tökéletesen előkészíti a tüdejét egész életpályájára.

De tegyük fel, hogy ily alantas munkáktól meg lesz kímélve, hogy még szekrényeket sem kell kifűjtatnia, hanem mindjárt az első napon kezébe veszi a sorzót, felszedi a fischeket, osztályozza a kizáró anyagokat és felrámol. Ez esetben talán kevesebb port fog nyelni, de a mit ezen a réven nyer, veszteni fogja azáltal, hogy minden *élénkebb mozgás* nélkül idegeit megerőltetve, nap-nap után végképen kimerül, s ha még ezenfelül az iskolába mennie nem kell, bizony hazamenekszik, ott valahol meghúzódik és pihen. A szedő-tanonczok szülei legtöbb esetben szegény emberek, a kik még abban a helyzetben sincsenek, hogy gyermeköknek erőteljes és kielégítő táplálékot nyújthatnának s így még erővesztését sem tudja gyomra által kiegyenlíteni.

Ilyen és egészen hasonló viszonyok között elérik a felszabadulás idejét.

Mondjuk, hogy az illető, a kit mintául vettünk, lelkiismeretesen végzi hivatását és a napi kilenczórai munkaidőt kellő szorgalommal a szekrény mellett tölti. Figyeljük meg most már egész tevékenységét. Reggel, rendesen gyors készülődés után, a munkaterembe siet, ott a szekrényhez áll és sorzóját délig alig fogja kezéből letenni. E közben pedig abszolute semmiféle *élénk* mozgást nem is tehet. Háta lassacskán meggörbül, melle behorpad, lábai is túlságosan elfáradnak, szemeit a rosszabbnál-rosszabb kéziratok böngészésével megerőlteti s mindezzel hozzájárul idegrendszerének elsatnyulásához. Délben meglehetősen gyorsasággal kénytelen nem valami bőséges ebédjét elkölteni, hogy még egy kis pihenőre is jusson idő, hisz teste már a fél napi munkától is meglehetősen elfáradt. Különösen végtagjai kívánják meg a pihenést s így szabadidejét többnyire ülve tölti, mellét talán még jobban behúzza, ujságot olvas, vagy beszélget, bort iszik és szivarozik. Délután folytatja az immár leirt munkát s mire azt abbahagyja, bizony végleg ki van merülve és a legritkább esetekben igyekszik helyes úton és módon idegeinek rugékonyságát visszacserezni, elveszett erejének pótlást keresni.

Ilyen körülmények között hogyan is fejlődhetik, erősödhetik az a szánandó fiatal ember? Így bizony csak alkalmat fog szolgáltatni ama lehetőségnek, hogy tüdeje minden rugékonyságát és ellentálló erejét elveszítse, mi által a belélegzett tisztátalanságokat reszpiráció útján kiválasztani nem lesz képes. Tehát már teljesen el lesz készítve arra, hogy adandó alkalommal a gümö-bacillus melegágyra találjon. Nyomdainkban pedig az alkalom majdnem mindig megvan. Kevés tisztaságot és rendet tapasztalunk a legtöbb helyen, s ha az érdekelt fél magamagát is elhanyagolja, akkor bizony be kell annak a siralmas állapotnak következnie, melynek naponta tanui lehetünk.

Most át fogok térni azokra a profilaktikumokra, a melyeknek betartása mindig kedvező eredménnyel jár, a legtöbb esetben pedig — és mennél szigorúbban tartják be — valóságos csodákat művelhetnek.

Mindenekelőtt a legnagyobb tisztaságra kell az érdeklődőnek súlyt fektetnie. Ne törődjék az illető társával, ha a jó példát lanyhán, avagy éppenséggel

nem követik. A maga hatáskörében legalább közvetlen környezetét tartsa tisztában, használjon köpőlátát, saját ivópoharat és saját törülközőt, mely utóbbit — ha a nyomdatulajdonostól nem kapna — mosassa inkább a maga költségén. Igyekezzék mindenki, ismétlem, jó példával előljárni s az, ha talán lassan is, de többé-kévesbé követőkre fog találni.

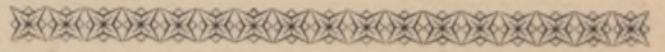
Igyekezzék szabad idejének legnagyobb részét a szabadban tölteni; ne törődjék azzal, hogy lábai talán fáradtak, ez kizárólag a mozdulatlanlanságtól van, mert ha járkálni fog, csakhamar észreveendi, hogy az a fáradtság csak látszólagos és lassacskán elmúlik egészen. Ne lakják foglalkozáshelyéhez nagyon közel. A szabad levegőn való mérsékelt mozgás, mely az elfáradásig ne fokoztassék, a tudónek rugékonyságát a legalkalmasabban adhatja vissza. Különösen a tavaszi, nyári és kora őszi napok valók arra, hogy az ember szervezetét a teletésre mintegy előkészítse. Ezt maga a természet is úgy akarja, tehát ezt figyelmen kívül ne hagyjuk.

Nagyon fontos óvszer még a tornázás. Az ellankadt, lomhává lett idegeknek ez a legbiztosabb gyógy- és életetöszere. Schréber tanár nagyon helyesen azt mondja: »A tornázás valóságos gyógyszertár«. De míg am azt azért keressük fel, hogy egészségünket fentarthatassuk, utóbbit kénytelenek vagyunk igénybe venni, ha az elveszett egészséget ismét vissza akarjuk nyerni. Tehát ha a gyógyszertárt mellőzni kívánjuk, menjünk tornázni! Ha mindjárt csak szabadgyakorlatokra szorítkozva is, ne mulasztja el a betűszedő egy-kétszer naponta, legalább 15—20 percig tornázni. Ha teheti, — és a legtöbb esetben meg is teheti — lépjen valami tornaegyletbe és legalább kétszer hetenkint végezzen módszeres tornázást, vagy vívjon. A torna és vívás kiválóan a tudóre gyakorol kedvező hatást, a meny nyiben a vele járó hevesebb mozdulatok által, melyek tiszta légkörben tételnek, azt kitágítják, a vérkeringést élénkebb mozgásba hozzák és a testben végbemenő anyagcserét kedvezően előmozdítják. Kívánatos volna egy nyomdász-tornaegylet létesítése is, mely tárgyra alkalomadtán még visszatérek.

Vége az ének is nagyon üdvös hatásának bizonyult, ha az módszeresen és ismételve, kellő vezetés mellett gyakoroltatik. Az éneklésnél legnagyobb szerepe van a tudónek, ez fújtató módjára valóságos gymnastikát végez. A főgondot a tiszta levegőre és tágas helyiségre kell fektetni ezúttal is. Zsúfolt, füstös koresmahelyiségekben tartott énekgyakorlatok a célét nemhogy szolgálnák, de teljesen eltévesztik. Ezzel a körülménnyel számolni a nyomdász-dalköröknek szigorú feladatát képezi, a mit elmulasztani, saját érdekükben — bizom benne — nem fognak, hisz a szórakozásnak végezcélja szintén a testi és szellemi egészség fentartása.

Értekezésem tárgyát összefoglalva, látni fogjuk, hogy a tudónek éppen úgy, mint az észnek és gyomornak, nemcsak egészséges, tartalmas táplálékra van szüksége, de éppen úgy, mint az ész és gyomor, a tudó működését is rendben kell tartanunk és szükség esetén előmozdítanunk. Ha pedig erről gondoskodni fogunk, nem lesz tuberkulózis, legalább nem oly óriási szám-

ban, mint jelenleg a betűszedők között, mert az eme betegséget okozó bacillus egy egészséges, rendesen funkcionáló tudóben nem bír fejlődni, s ha be is jutna oda, onnan ki kell hogy pusztuljon, a nélkül, hogy kárt okozhatott volna. *Danielisz Lipót.*

A könyvnyomtatás történelméből.

Felolvastatott a Szakkör 1895. évi november 3-iki havi ülésén.

(Vége)

Gutenberg a Gensfleisch nevű, több ágból álló nemes patriczius-családból származott, melynek egyik ága a »zum Gutenberg« melléknevet használta. Születésének éve bizonyossággal meg nem állapítható, azonban mindenesetre a XIV. század végére vagy a XV. század kezdetére esik; épp oly kevéssé ismeretesek korábbi életviszonyai, csupán annyi van bebizonyítva, hogy már 1424-ben Strassburgban tartózkodott. Hogy találmányához az első eszméket Strassburgban szerezte s ugyancsak itt tette meg azok megvalósítására kezdő kísérleteit, minden kétségen felül áll. Korábbi vállalataiban részes egyik társának, Dritzehn Andrásnak halála után (1439) ennek örökösivel folytatott pöréből fenmaradt okiratok tanúsága szerint ugyanis Dünne János nevű ötvösnek 1436-ban mintegy 100 forintot fizetett ki nyomtatási célokra szolgáló különféle eszközök készítéseért; továbbá ugyanebben a pörben szerepelt egyik tanu: Sahspach Konrád bizonyítja, hogy magyarázatai alapján számára egy nyomtatósajtót készített, mely a szőlőpréshez volt hasonlatos. Gutenberg 1445 körül tért vissza Mainzba, miután vagyonát Strassburgban a balsikerű kísérletezések folytán elvesztette. Mainzban sikerült találmánya iránt Fust János gazdag polgárban érdeklődést gerjesztenie, ki neki — eszközeinek zálogul való lekötése és a nyereségben való részesülés biztosítása ellenében — kamatra pénzt kölcsönzött. Vajjon Fust részessége csupán erre a kölcsönzésre szorítkozott, avagy hogy személyesen is részt vett-e az üzlet körül szükséges tényleges működésben, meg nem határozható.

Még egy harmadik társ, Schöffler Péter a Rajna mellett levő Gernsheimből, kinek előbbi viszonyai felől csak annyi ismeretes, hogy jeles szépíró, jó kézirat-másoló és énekeskönyv-készítő volt, lón beavatva az új művészet titkaiba; hogy Gutenberg vagy Fust óhajlására-e, bizonytalan. Schöffler rövid időn a betűöntést a tökéletességnek magasabb fokára emelte, mint ez Gutenbergnek és Fustnak eladdig sikerült, ezenkívül jobb és tartósabb festéket is állított elő; valamint feltalálta az ércbe metszett kezdőbetűket és több más hasznos segédeszközt. Érdemei jutalmazásul Fust egyetlen leányának kezével ajándékozta meg. Miután a nyomtató-műhely teljesen üzembe helyeztetett és immár nyereségre nyújtott kilátást, az adott előlegek miatt Gutenberg és Fust között pör támadt, melynek következtéseképp Gutenberg kénytelen volt összes szerelvényeit Fustnak átengedni, úgy hogy ismét teljesen

vagyontalan földönfutóvá lett; pöre azonban magára vonta a nagytekintélyű és vagyonos tudós Humery Konrád syndicus figyelmét, ki nem késett támogatását felajánlani Gutenbergnek egy újabb nyomtató-műhely felszereléséhez, kinek teljes öt évi vesződségébe került, mire a fáradságos és hosszadalmas előkészületekkel berendezett új nyomdát munkaképes karba helyezhette, de nem is soká folytatta benne működését. Nassaui Adolf mainzi herczegérek ugyanis alig két évvel ezután pártfogásába vette s udvari személyzete körébe fogadta őt, megmentendő a reánehazülő aggkorral járó súlyos gondoktól, minek következtében műhelyét ezidőbeli egyetlen segédmunkására Bechtermünze Henrikre ruházta át. Életpályája viszontagságainak gyümölcsét, a jól megérdemelt békés nyugalmat, azonban nem sokáig élvezhette: 1468-ban elszólított az élők közül. Az említett pörre tartozó okiratok, valamint néhány más, Gutenbergre és találmányára vonatkozó okmány, a személyt és helyet illetőleg megdönthetetlen bizonyítékkal szolgálnak.

A Fust-Schöffer nyomdának első nagyobb terméke az úgynevezett 42 soros biblia (a Vulgata) volt, két ívrét alakú kötetben (1455), melyet két évvel később a nagyhirű Psalterium követett. Fust különösen Párisban csinált jövedelmező üzleteket nyomtatványaival. Elhunytá után Schöffer egyedül folytatta az üzemet, mignem ennek 1502 körül bekövetkezett halálával a nyomtató-műhely idősebb fiára, Jánosra szállott; ifjabb fia, Péter, ugyancsak Mainzban egy második nyomdát állított fel. Schöffer Ivó (1531—1552) volt e családból az utolsó nevezetes könyvnyomtató.

A könyvnyomtatás csakhamar rendkívüli gyorsasággal terjedt el országról-országra, legdúsabban virágzott azonban szülőhazájában, Németországban. Strassburgban 1460 körül már állott fenn nyomda. Kölnben és Baselben 1464-ben, Augsburgban 1466-ban, Nürnbergben 1470-ben, Ulmban 1475-ben találhatók fel az első nyomdák létezésének nyomai. A mainzi és strassburgi könyvnyomtatás sajátos jellege különösen Németország nyugoti és déli részein jutott érvényre, míg a legrégibb északnémetországi nyomtatványok betűi (Lübeck 1475, Rostock 1476, Magdeburg 1483, Hamburg 1491) az első németalföldi nyomdatermékekéhez voltak hasonlóak. A XVI. század második tizedében a könyvnyomtatás már egész Németországban szerte el volt terjedve; egy évszázaddal utóbb pedig három és fél száznál több volt a nyomdák száma Európában.

Olaszországba a könyvnyomtatást két német vándor-nyomdász, névszerint Pannartz Arnold és Sweynheim Konrád vitte be, kik 1464-ben a Róma mellett levő Subiacoban, majd 1467-ben magában Rómában állítottak fel nyomtató-műhelyeket; továbbá Speyeri János 1469-ben Velenczében, Riesinger Sixtus 1471-ben Nápolyban, Septemcastrensis (Szebeni) Tamás pedig 1472-ben Mantuában, vetették meg az első nyomdák alapját és csak utánok tűnnek fel benszülött olaszok versenytársakként. Olaszország az új művészetet nagy előszeretettel karolta fel és itt vették eredetüket az első gömbölyű vagyis latin betűk (antiqua), a görög, héber és arab betűfajok, valamint a dőlt betűk (cursiv, italique) is.

Párisba 1470-ben hitták meg a strassburgi iskolából Gering Ulrik, Crantz Márton és Freiburger Mihály könyvnyomtatókat, kik azonban a XI. Lajos uralkodása alatt folyton tartott zavargások miatt művészetükkel kezdetben nem sok sikert mutathattak fel.

Hazánk is az első országok egyike volt, melyekben az új művészet otthonra talált, ugyanis Geréb László budai prépost és Mátyás király alkanczellárja, a tudományok iránti lelkesedéstől ösztönözötve, *Hess András* könyvnyomtatót Velenczéből Budára hívta s ott általa 1472-ben nyomdát rendeztetett be. Ez volt a legelső nyomda a mai osztrák-magyar monarchia területén, mely a prágait 3, a bécsit 10, a krakóit 19 évvel megelőzte; ámde ez az első magyarországi könyvnyomtató-műhely csakhamar elenyészett (mindössze két terméke ismeretes) s újabb nyomdát Budán csak több mint 250 év múlva: 1725-ben állított fel Landerer János, a pesti első nyomda pedig a múlt század második felében keletkezett (1763). Míg az ország szívében csak ily rövid ideig s hosszabb időközi szüneteléssel fogott helyet a könyvnyomtató művészet: annál nagyobb tért hódított szerte az országban, főképp a reformáció hatása következtében, úgy hogy rövid időn szép számu nyomda működött hazánk különböző vidékein, melyek legtöbbje a műszaki fejlettség azon korbeli legmagasabb fokán állott; valamint gyakran akadunk hazánkfiaira a könyvnyomtatást külföldön művelők soraiban is már ennek első éveiben, kiváltképp Német- és Olaszország könyvnyomtatói közt.

Hollandiában a könyvnyomtatás első nyomaira 1473. évben akadunk Aalst városában, mely azonban csakhamar elveszté kezdetben mutatkozott s a németországi nyomtatványokétól elütő jellegzetességét.

Spanyolországban az első nyomdát 1474-ben rendezte be egy spanyol tőkepénzessel szövetkezett német szakember.

1475-ben következett Csehország.

Ugyancsak a XV. század 70-es éveinek végén jött létre az első angolországi nyomda Londonban Caxton Vilmos által, ki a könyvnyomtatást Flandriában sajátította el.

Bécsben legelőször 1482-ben egy vándorló könyvnyomtató ütötte fel sátorát, melyben néhány apróbb munka látott napvilágot. Az első állandó nyomdát itt tíz évvel utóbb Winterburger János állította fel, ki miscskönyveket s egyéb terjedelmes műveket nyomtatott.

1482-ben Dániában, 1483-ban pedig Svédországban is voltak már nyomtató-műhelyek.

Lengyelországban is még e század végén létesült az első nyomda, a Swaybold Franké, ki 1491-ben nyomtatott Krakóban; nem sokkal utóbb állította fel Haller János ugyanitt a XV. század végén s a XVI. század elején virágzott nyomdáját.

Az új művészet első termékei lényegesen különböztek a manapság használatos nyomtatványoktól. Alakjuk rendszerint ívrét (folio) és nagy negyedret (quart) volt s ámbár Jenson Miklós Velenczében már 1473-ban állított elő kislakú nyomtatványokat, mégis csak a XV. század végén jött általános alkalmazásba a könnyen kezelhető nyolczadrét (octav) alak. Az

első betűk (Gutenberg-féle »missal«) ó-gót metszetűek voltak (u. n. barátfírás, Mönchschrift), melyeket később az Olaszországból származó gömbölyű latin és többféle alakuláson való átmenet után jelenkori alakját nyert fraktur-betű, teljesen kiszorítottak. Lapszámok, úgy külön címek és címsorok még szintén nem léteztek; előbbieket a németalföldi Ter-Hoernen Arnold alkalmazta legelőször Kölnben (1471), az utóbbiakat pedig Ratdolt Erhard Velenczében (1476), míg ugyanez időtájt Zaroto Milanóban használta elsőül az ívjeleket (signatura) és Speyeri Vendel az oldalak aljára szedett »őr«-öket (custos; a következő oldal első szótagja), mit azonban későbbi idők tisztultabb izlése, mint felesleges akadékot, elvetett. Az első időszakban készült nyomtatványok továbbá telve voltak a kéziratokon előfordult hibákkal és rövidítésekkel, úgyszintén az írásmód egyöntetűsége teljesen figyelmen kívül hagyott; épp így elmulasztották a nyomdászat első művelői munkáikon a hely, név és érkelet feltüntetését. A feltalálás századának végén nagy fényűzés fejlődött ki a fémbe vagy fába metszett s fekete és színes festékekkel nyomtatott kezdőbetűk (initialék) és ékítmények alkalmazása körül, mely tekintetben egyébiránt már maga Schöffer kiváló munkákat készített. Ezek a tarka díszítmények és kezdőbetűk a könyvnyomtatóknak a kolostorbéli könyvelirókkal való versengésének eredményei, mely utóbbiak azok színezésére kiváló figyelmet fordítottak.

A könyvnyomtatás technikája mindjárt kezdetben gyors fejlődésnek indult; minél tetszetősebb alakú és rendezőbb metszetű betűk, tisztább nyomás előállításával, szóval az új művészet folytonos tökéletesítésével iparkodtak annak első művelői az irányában támaszthatott kívánalmakat kielégíteni, de e komoly törekvés már Schöffer Péter halála után lanyhulni kezdett, s ámbár a reformáció által a nyomdászat újabb lendületet nyert, ez azonban inkább a produktivitás minél nagyobb téren való elterjesztésére, mintsem annak műszaki kiképzésére irányult. A XVII. s részben a XVIII. század háborús időszakai még kevésbé voltak alkalmasak a művészetek és a tudományos ismeretek ápolásának és terjedésének előmozdítására, úgyanarra, hogy csakhamar erős hanyatlás mutatkozott, s ha mégis merült volna fel itt-amott némi haladás, úgy ez, mint az összességre nézve jelentőségét kifejtteni nem tudó, elszigetelt egyed, hatás nélkül maradt; csak a francia forradalom lezajlása után, mely által a művészet, tudomány és iparban való előkelőség szabadabb térhez jutott, következett be a találmányok és javítások érvényre emelkedésének ideje.

Ama kiváló nyomdászok és más egyének közül, kik e téren való jeles működésük, vagy idevonatkozó jelentékenyebb találmányaik és javításaik által a művelődés történelmében maradandó nevet vívtak ki maguknak, legyenek itt röviden felemlítve a következők: Regiomontanus (Müller János), a nagynevű csillagász Nürnbergben (1472—75) készítette az első fametszetekkel ellátott naptárt; Bämler János Augsburgban (1472—92) főképp német kiadványok készítésével foglalkozott; Koburger Antal Nürnbergben

(1473—1513) már 24 sajtóval s több mint 100 munkással dolgozott; Schönsperger János Augsburgban (1481—1523) nyomtatta első ízben a nagyhirű »Theuerdank«-ot; Sensenschmidt János (1482—90) Nürnbergben és Bambergben különös szépségű missal-betűi által tűnt ki; Quentell Henrik Kölnben, kinek műhelye és neve a XV. századtól egész az újabb időkig fentartotta magát; Aldus Pius Manutius Velenczében (1494—1516) különösen a görög klasszikusok szép és korrekt kiadásaival tűnik ki; Luft János Wittenbergben (1525—84) nyomtatta először Luther német bibliáját és félszázadot meghaladó munkálkodásának ideje alatt több mint 100,000 példányt készített és terjesztett el belőle; Etienne Róbert Párisban (1526—59) a tudományosság terjesztése érdekében kifejtett tevékenységével tett szert jó hírnevére, melyet utódai is 170 évig fentartottak; Honter János, az erdélyi századok reformátora, 1534-ben állította fel az első maradandóbb hatású hazai könyvnyomtató-műhelyt Brassóban, betűi csinosak, a baseli Frobenius-féle nyomdáéval egyező, fametszetei szépek, kiadásai hibátlanságukról nevezetesek; 16 évvel utóbb, 1550-ben kezdette meg könyvnyomtatói működését Kolozsvárott a hírneves Heltai Gáspár, műhelyét igen szép betűkkel, csinos initialékkal, díszítménnyel és hangjegyekkel szerelve föl; Plantin Kristóf Antwerpenben 1555—89-ig nyomtatott az Európában használatos minden nyelven, üzeme oly terjedelmű volt, hogy naponként több mint száz arany munkáját fizetett ki személyzetének. Németalföldön az Elzevir-család emelte magas színvonalra a könyvnyomtatást (1592—1710), úgyanarra, hogy elegáns betűik, szép papírjuk és szedésük rendszeres kivitele mai nap is méltó csodálat tárgyát képezik. A Cotta-család Tübingenben (a XVII. század közepe óta) egyike a legrégebb nyomdásznemzetségeknek s kiválólag ismeretes a német klasszikusok műveinek általuk közrebocsátott különféle kiadásairól. E század könyvnyomtatói közt méltán első hely illeti meg Tótfalusi Kis Miklóst (Kolozsvárott, 1690—1702), ki egyaránt jeles volt mint nyomdász, betűvész és öntő, mely utóbbi szakban külföldről is sűrűn felkeresték megrendelésekkel. Nagy hírnévre tettek szert ez időtájt Angliában Grafton Richard, Day János, Bulmer Vilmos és Bentley Tamás; hasonlóképp méltán sorakozott jeles kollégái mellé Madridban Ibarra Joachim a XVIII. század első felében, s nem kevésbé jelentékeny nyomdának vetette meg alapját Didot Ambrus Párisban e század közepén, melynek legfénylőbb csillaga Didot Firmin Ambrus személyében nem csupán Franciaország, de a világ mindama tája fölé hintette lánglelkének korunkba is átvilágító sugarait, a hol csak a nyomdászat talajra lelt; egyebek közt a fémről való ürpótlók (stégek) alkalmazása szintén az ő nevét dicséri. Említésre méltó továbbá Fournier Henrik, a francia pont-rendszer megalapítója. Az osztrák-magyar monarchia legkiválóbb nyomdása e korban Trattner János Tamás volt (1748—88), ki bécsi főintézetén kívül Budapesten, Zágrábban, Innsbruckban, Linzben és Triesztben is állított fel nyomdákat s ezenkívül két papírmalomnak és nyolcz könyvkereskedésnek volt tulajdonosa. Breitkopf János Gott

lieb Immanuel Lipcsében (1754—94) egyike volt kora legtudományosabban képzett nyomdászainak és különösen a hangjegy- és térképszedés rendszerének javítása, valamint a betűk alakjának tetszetősebbé tétele körül fejtett ki kiváló tevékenységet. Haas Vilmos és fia Baselen a múlt század második felében szép betűket készítettek, lényegesen javították a kéziszajtot és korukhoz képest művészi színvonalon álló térképszedéseket állítottak elő. Bodoni Giambattista Parmában (1766—1813) volt Olaszország leghíresebb könyvnyomatója, ki egyebek közt a »Miatyánk«-ot 155 nyelven nyomtatta, mindama nyelveknek megfelelő betűkkel. Tauchnitz Károly (1796—1836) honosította meg Németországban a tömöntést és eszközölte a görög és latin klasszikusoknak és szótáraknak hibátlanóságuk következtében hirnevessé vált kiadásait. Congreve Vilmos 1822-ben alkalmazta először a nevről elnevezett színnyomási eljárást, mely képeknek s egyéb többszínű nyomtatványoknak oly módon való előállításában állt, hogy a külön-külön színezendő részek a megfelelő festékkel bevonatván, egybeállítottak, együttes, tehát teljességgel egymásba illő nyomás eszközölhetése céljából. Raffelsberger Ferencz (1832) Bécsben nagyobb tökéletességre emelte a térképszedést és nyomtatást, Bauerkeller testvérek pedig ez időtájt előbb Karlsruheban, majd Párisban a domború nyomást honosították meg; ugyanezen nyomokon haladt Budapesten Landerer Lajos, ki a 30-as években a színes és domború nyomtatás műszedések kultiválása céljából nyomdájában u. n. »Congreve«-osztályt rendezett be, melynek termékeivel országszerte monopolizálta a kényesebb ízlésű s nyomtatványaitaik fényűzőbb módon kiállíthatni képes körök e nembeli szükségletét, mignem a szabadságharc mozgalmas időszakán ez osztályból alakult az »álladalmi bankjegynyomda«, mely a Kossuth-bankó néven ismeretes, a rendelkezésre állott idő rövidege miatt kevésbé művészi kivitelű értékjegyeket állította elő. A párisi és bécsi államnyomdák, valamint a »Propaganda« római nyomdájának nagy hirneve kiváltkép a betűfajok sokaságának azon óriási kincsén alapszik, mely a világ összes nyelveinek megfelelő betűképeket s alakokat magában foglalja.

A könyvnyomtatás rendkívüli, minden várakozást messze felülmúló elterjedésének az újkor néhány rendkívül fontos felfedezése adott nagy lendületet, és pedig első sorban a Donkin-féle papirkészítő gép (1804), továbbá a König Frigyes és Bauer A. F. által 1813-ban Londonban szerkesztett gyorsajtó, melyet csakhamar Applegath és Cowper, majd az amerikai Hoe és Bullock e nembeli tökéletesebb alkotásai követtek; nem kevésbé jelentékeny hatással volt a festékező henger feltalálása Forster és Harrild, valamint a tökéletesbített tömöntés alkalmazása Didot és lord Stanhope által ugyancsak a jelen század elején.

Hátra volna még szólanom lázas tevékenységű jelenünk bámulatraméltó nagy vívmányairól, a rotációs nyomtató- és a hovatovább tökélyesbülésök felé közelítő szedő-gépekről, melyek a könyvnyomtatásnak még nagyobb lendületet adni hivatottak, s úgy lehet, azt más irányok felé is fogják fejleszteni; ezekről

azonban s hatásukról úgy a kulturára általában, mint szakmánkra és szaktársadalmi állapotainkra különösen — majd más alkalommal.

Major István.

VEGYESEK.

Érdekes fölolvastást tart márczius hó 8-án (vasárnap) délelőtt a Szakkör tagjai részére *Srpek Ottó dr.*, a bécsi *Schiff, Srpek és Társa* festékgyár-czég műszaki vezetője, a festékekről, azoknak készítménymódjáról és kezeléséről. A fölolvastás helye iránt még nem határozott a kör választmánya, arról majd külön meghívókban értesítjük a kör tagjait és az érdeklődő szakembereket. *Srpek Ottó dr.* Ausztria nagyobb városaiban már majd mindenütt tartott ilyen fölolvastást, illetve szabad előadást, a hol egyszerűsmind példákkal is illusztrálta előadásának egyes érdekesebb részeit. Olvastuk annak idején az osztrák szaksajtó kritikáját *Srpek dr.* előadásairól s siettünk mi is fölkérni a jeles szakembert egy ilyen szabad előadás megtartására, a melynek ő a legnagyobb készséggel óhajt eleget tenni. Előre is fölhívjuk az érdekes előadásra körünk tagjainak figyelmét s szívesen látjuk arra a főnök urakat és gépmester-szaktársainkat. Természetes dolog, hogy *Srpek úr* németül tartja meg előadását, a mi — azt hisszük — ily ritka, kivételes alkalommal nem lesz hátránya a tárgy érdekességének s így, mint Ausztriában és a külföldön általában, nálunk is nagy publikum előtt beszélhet majd a tudós szakember a festékek kémiajáról. — Az előadást különben magyarra fordítva, annak idején lapunkban közölni fogjuk.

A magyar állam nyomdászati-történelmi térképe. Tervezte és magyarozó szöveggel ellátta Firtinger Károly. A millénium alkalmából kiadta a Könyvnyomdászok Szakköre. E czím alatt fog folyó évi április havában egy körülbelül két ívre terjedő füzet megjelenni, Magyarország térképével. A térkép fel fogja mutatni a nyomtatóműhelyek terjedését hazánkban századról-századra 1473-tól 1895-ig s díszes keretbe foglalva, akár szabadiszül is használható lesz. A térkép készítését a kör a helybeli előnyösen ismert Kogutowicz és társa czégre bízta. Kortagok a füzetet ingyen fogják kapni, máskülönbeni ára 40 kr. lesz. Előre is figyelmeztetjük az érdeklődőket körünk e kiadványára.

A Szakkör a kiállításon. Már a múlt hónapban bejelentette a kör elnöksége az időleges kiállításban való részvételt, még pedig úgy, hogy a Szakkör munkáin kívül az esetleg jelentkező kortagok munkáit is kiállíthatja. Felhívjuk tehát körünk ambíciózus tagjait, hogy ha részt óhajtanak venni e kiállításban, úgy ezt minél előbb tudassák a kör elnökségével, hogy az a kellő intézkedéseket megtehesse.

A nyomdatermékek köteles példányairól szóló törvényjavaslat élénk mozgalmat idézett elő az érdekelt körökben. A magyar könyvkereskedők egylete ez ügyben szűkebb bizottságot küldött ki, véleménynyilvánítás céljából. A bizottság tagjai: Hoffmann Alfréd, Benkő Gyula, dr. Gerő Lajos és Révai Mór. Utjabban a könyvtárnokok tanácskoztak e tárgy fölött. Itt különösen az az óhaj merült föl, hogy a törvényjavaslat végleges szövegezésénél a tudományos akadémia és az erdélyi múzeum-egylet könyvtárainak régi rendeletekben gyökeredző joga a köteles példányokra vonatkozólag biztosíttassék, továbbá, hogy a könyvtárakba beszolgáltatandó köteles nyomtatványok közé sorozzák be a *falragaszokat, színlapokat és gyászjelentéseket* is.

Gelléri és Weisz. Egy új könyvnyomdaczégnak a felírása ez a két név. Mindakettő ismeretes a szaktársak előtt s viselői általános tiszteletnek örvendenek. Az *Unio-nyomdát* vitték meg szaktársaink s azt most még meg is nagyobbítva, folytatják a küzdelmet a mindennapi kenyérért. Mikor ezt az egyszerű hirt regisztráljuk, akkor nemesak krónikás tisztünknek tesszünk eleget, hanem örülünk is azon, hogy *Gelléri Mihály* szaktársunk, a Szakkör alelnöke és

lapunknak kezdettől fogva lelkes dolgozótársa, szabad szárnyra kelt s kívánjuk, hogy így lassan, de biztosan emelkedjék a magasabb régiókba. Vivat, crescat, floreat!

Nagy-Károlyban új nyomda létesült. Tulajdonosa *Gräzel Károly* szaktársunk.

Az **illusztrációkról** cím alatt megkezdett cikkünk folytatását e számunkban — cikkíró betegsége miatt — nem közölhetjük, a miért olvasóink szíves elnézését kérjük.

A **nyomdai gépek** hazai gyártása öröndetes fejlődésnek indult. A Wörner-gyár, mely ez iparágat hazánkban meghonosította, ma már oly magas fokra fejlesztette üzemképességét, hogy a külfölddel minden tekintetben megállja a versenyt. Hatalmas bizonyítéka ez öröndetes körülménynek ama biztos forrásból vett hírünk, hogy legújabbban a *Neue Freie Presse*, ez a bécsi hírneves újságvállalat a Wörner-féle géppárbán rendelt meg három darab 32 oldalt nyomó ikerkörforgógépet, miután már szakközvegy által az összes külföldi gyárak hasonló gépeit tanulmány tárgyává tette és e kiváló szakférfiak egybehangzó ítélete úgy hangzott, hogy a Wörner-féle gépek úgy szerkezet, mint kivitel és anyag tekintetében az összes más gyártmányokat felülmúlják. Ennek a kiváló czégnél elhatározása annál nagyobb figyelmet érdemel, minthogy két, alig öt éve működő König és Bauer-féle ikergépét kicselejtezi és ezek helyett a Wörner-czég által szállítandó gépeken fogják jövőben a *Neue Freie Presse* hírlapot nyomni. Ezekből látható, hogy mi sem indokolja most már némely főnökünk amaz eljárását, hogy külföldön szerzi be gépszukségeit. Bizonyos, hogy a nagy bécsi újságvállalat előtt nem a magyar ipar pártolása lebegett a Wörner-féle gépek megrendelésénél, de jobbat az a meggyőződésből merített tudat, hogy a legjobbat kapja. Hát ez a bécsi példa igazán érdemes volna a követésre.

Kner Izidor munkái. Talán nem szükséges bővebben magyaráznunk olvasóink előtt, hogy ki az a Kner Izidor, tudják mindnyájan, hogy ő egy igen szorgalmas és ambiciózus nyomdatulajdonos, a ki Gyomán küzködik a könyvnyomtató-mesterséggel. Ő ama kevesek közül való, a kit nem feszélyez a kisváros korlátolt igénye, hanem arra törekszik, hogy nevét és nyomtatósajtóját az elsők között emlegessék. Most is három vaskos kötetet hozott fel szerkesztőségünkbe, hogy azzal beszámoljon működéséről. Pompás három nyomdai termék. Jó papirus, tiszta, egyenlő nyomás és szép betűk: ezek jellemzik a munka külsőségeit. Nem mondjuk, hogy teljesen hiába nélkül valók ezek a könyvek, mert például a czímlap mind a hárman hibásan van szedve: sem a betűk nincsenek helyesen megválasztva, sem a beosztás nem korrekt azokon. A szövegben is fordulnak elő beosztáshibák; így például a kezdőoldalak nagyon kevés-sel vannak behúzva, a jegyzetekhez törtszám helyett rendes számokat alkalmaztak és a modern kiállítás mellett mit keres a jegyzet-lénia és a szám mellett a zárójel? A tartalom betűi is nagyok, sőt — kurzivból lévén szedve — még feltűnőbb, mint maga a szöveg. De hát ezek a hibák csak onnan vannak, mert bizony a vidéken nem olyan gyakran jönnek elő vaskos kötetek, s ha néha-néha elő is jön, hát a szedő gyakorlatlansága nem esik megrovás alá. Azért mi is csak figyelmeztetésül hoztuk fel e kisebb hibákat, általában pedig, mint mindig, úgy most is dicsérjük Kner úr nyomtatósajtóját.

Az **Első Magyar Betűöntőde-Részvénytársaság** körlevélcileg tudatja, hogy *Czettel Dániel* urat, ki a vállalat létesítése óta az üzletvezetéssel volt megbízva, vezényelő igazgatóvá léptette elő. A részvénytársaság igazi érdemtel jutalmazott e kitüntetés által, mert az új vezérigazgató sikeres fáradozásai és lankadatlan ügybuzgalma a vállalat felvirágoztatása körül elvitathatatlanok.

Gigerli-betűk. Úgy látszik, hogy a latin betűk már elérték a tökéletesség legnagyobb fokát, legalább ezt bizonyítják a betűöntők beteges fantáziái, illetve fantáziáinak torzszülöttjei: az olvashatlanná tett latin betűk gyártása. A reakció már erősen pusztít a latin betűk között s ma már igazán nem tudjuk, latin, goth vagy czirillbetűkkel van dolgunk, ha valamely nyomtatvány a kezünkbe kerül. A napokban is egy téglaszínnel nyomott meghívón törtük a fejünket, hogy vajjon miféle nyelven lehet az nyomva, a mikor hosszas fejtörés után rájöttünk, hogy az tulajdon-

képen a *Csak szorosán* nevű könyvkereskedő-egylet meghívója, még pedig magyar nyelven nyomtatva. Ha nem csalódnunk, az ilyen betűket bizonyosan Röntgen-fotográfiaikkal készítik a betűöntők, mert azok olyan alakúak, mintha a rendes vágású betűk *vázai* volnának. Csodálkozunk, hogy már ennyire kimerült a betűrajzolók fantáziája; de még inkább csodáljuk azt, hogy az ilyen betűk vevőkre találjanak.

Hirdetményes jegyek kiadása a magyar kir. államasutak állomásain. Ez évi január havától a m. kir. államasutakon új intézmény lépett életbe, mely hivatva van a kereskedelmi, ipari és általános közgazdasági érdekeket hathatósan előmozdítani, a mennyiben a jelenleg használatban levő kéregjegyek és egyéb utazási igazolványok hirdetésekkel lesznek elláthatók, a melyek a m. kir. államasutak igazgatósága C. IV. b. ügyosztályában (VI., Csenyery-utca 33.) s azonkívül az államasutak összes állomásain is elfogadtatnak. A hirdetési czélokra igénybe vett jegyek a jelenlegi kéregjegyek helyett táskaalakban kerülnek forgalomba, melyek belsejébe a jelenlegi kéregjegyek méreteinek megfelelő összehajlított hirdetési lap lesz beillesztve. E lapok mindegyik oldala 12 s így mindkét oldala 24 mezőt foglal magában a hirdetések fölvtelére: a hirdető felek tetszésére bizatván egy vagy több ily mezőt, esetleg egész lapot is igénybe venni. E hirdetési lapok — a jegy átlukasztása előtt — abból kivethetők, mi által a hirdetések szövege sértetlen marad és az utas által megtartható, a mi a hirdetés ez új módjának egyik kétségtelen előnye. Másrendbeli menetigazolványokon a hirdetések azok hátlapjára nyomtatnak és pedig a szomszédos forgalmú jegyeknél egy, a jegyfűzeteknél kettő, a podgyász-bárczáknál három, végre az ürmenet-jegy és utánfizetési jegyeknél hat hirdetmény. A földandó hirdetmények iránt fölvilágosítások Budapesten, a m. kir. államasutak igazgatóságának főemeltett sajtóügyosztályánál, valamint e vasutak összes állomásai főnökeinél nyerhetők.

!!! Vigadva búsul a magyar!!! Így végződik a farsangot búcsúztató piros vagy miféle szegélyű gyászjelentés, melyet a mohácsi iparosok olvasóköre adott ki és *Bland János* ottani nyomdász tákolt össze. A szöveg oly szellemesen van megírva, hogy azzal Karnevál hercezet akar örökre el lehet búcsúztatni — Mohácsból és ezzel a szellemességgel tökéletes összhangban van a technikai kiállítás is. Úgy látszik, a nyomda bírálatképen küldte azt be szerkesztőségünkbe, a melyről minden elfogultság nélkül állíthatjuk, hogy az lesz a második mohácsi vész okozója. Hintsenek hát hamut a fejökre, a kik ilyennel traktálóznak a millénium esztendejében.

Sajtótermék-e a fénykép? *Esztinger* Ferencz, müncheni születésű budapesti lakos szemérmel sértő fényképekkel árusított el. Párisból rendelte az illető lemezeket, melyeket társa, *Fodor* Gyula sokszorosított, míg a reklám és terjesztés munkáját *Esztinger* a maga számára tartotta fenn. A budapesti rendőrséghez több oldalról jöttek feljelentések, melyek alapján a *törvényszék* közvetlen idézést rendelt el s *Esztingert* szemérem elleni vétség miatt 3 havi fogsárra és 100 frt pénzbüntetésre ítélte, a vizsgálati fogság által 8 napot kitöltöttnek nyilvánítva, *Fodor* Gyulára pedig 8 napi fogsárat és 20 forint pénzbüntetést szabott ki. A *törvényszék* a tárgyalás folyamán a védő *illetékességi* kifogására hozott végzésben kimondotta, hogy a fényképeknek szövege nem lévén, azok nem tekinthetők sajtótermékeknek s így a fenförgő ügy nem tartozik a sajtóbírószág elé. A *tabla* azonban helyt adott a védő semmisségi panaszának s az elsőbírószági eljárás megsemmisítve, az ügyet a *sajtóügyi közzéadó* elé utasította. A *tabla* határozata ellen az ügyész adott be semmisségi panaszt, melyet a *kuria* mai ülésében elvetett, de nem hagyta helyben a másodbírószági határozatot sem, hanem az eljárást elévülés miatt megszüntette s a képek elkobzását rendelte el.

Kalendárium-háború. Az ökümeni patriarkátus hivatalos lapja határozottan kikel ama mozgalom ellen, melyet *Tondini* páter a bolognai akadémián megindított a véghől, hogy az orthodox népek is fogadják el a gregorianus naptárt. A patriarkátus lapja elismeri, hogy a julianai naptár nem helyes és téves számításokra van alapítva, de megjegyzi,

hogy a Gergely-féle naptár sem tekinthető kifogástalannak. A patriarkátus lapja attól tart, hogy a javasolt reform, mely nem is sürgős, meg fogja zavarni a hívek lelkiismeretét, mert a prozelita-esinálók arra fogják a népet figyelmeztetni, hogy »valamint az idősámításban tévedtetek, úgy tévedtek a többi vallási kérdésekben is«. Végül a patriarkátus lapja illetlenségnek tartja, hogy a »Syllogus« nevű irodalmi társaságokban bírálják az orthodox egyház magatartását a naptár kérdésben, holott a Syllogusoknak nem volna szabad politikai és vallási kérdésekkel foglalkozniuk.

A **lipcsei papírszakkiállítás** ez idén márczius 3—5. napjain lesz megtartva a kereskedők egyleti házának terméiben.

Gipszből készült klisék. A heidelbergi *Rheinische Gyps-Industrie* című vállalat egy olyan új találmányra kért szabadalmat, mely alapnyomás-lemezek, klisék és nagyobb betűk készítésénél nagy konkurrencziát csinál majd az eddig használt betűanyagnak. Nevezett vállalat az új eljárásról a következőket írja lapunknak: Jóminőségű, de már használt betűanyagból készült alapot egy bizonyos eljárás szerinti készült gipszburkolattal behúzzuk, még pedig oly erősen, hogy az arról le ne válhasson. Az ilyen sima, de puha gipszlapot azután aczélvésővel tetszés szerint véstjük, olyanformán, a mint az a litografianál is szokásos. Mikor így a klisével, alapnyomás-lemezzel vagy betűvel készlen vagyunk, eset segélyével egy erre készült szabadalmazott folyadékkal a gipszfelületet impregnáljuk. Az így elkészített gipszklisé nagyon szípen fogja a festéket és tiszta nyomást ad; nyomás után pedig éppen úgy lemosható, mint a fémről készült klisék. Többszörös használat után sem romlik el és sok ideig eltart. Nagy előnye a fémnyomással szemben az, hogy aránytalanul kevesebbe kerül amannál; azután pedig egyszerű és könnyű kezelésmódja lehetővé teszi minden nyomdásznak azt, hogy saját maga készíthesse az ilyen gipszkliséket, alapnyomás-lemezeket és betűket.

Transvaali nyomdászviszonyok. Johannesburgban, az aranybányászat főhelyén, ez idő szerint tíz nyomda létezik, melyekben hat hirlap lát napvilágot; ezek között az egyik naponta háromszor jelenik meg, kettő egyszer napjában, a többi pedig hetenkint egyszer. Számoló szedők 200 frankot keresnek egy hét alatt, míg a bizonyosban állók díjazása 150 frank, a nyomóké pedig 140 frank, napi 8 $\frac{1}{2}$ órai munkaidő mellett. Élelmezésre és lakásra elkél egy hónap alatt 170—200 frank. Johannesburgban többnyire angol és amerikai származású szedők tartózkodnak, ellenben Pretoriában, az államhatalom székhelyén, hol több németalföldi lap jelenik meg, inkább hollandi és német szedőket találunk.

Milleniumi történet. Az Athenaeum r. társaság kiadásában megjelenő A Magyar Nemzet Története című tiz-kötetes nagy munkából megjelent az 53., 54. és 55-ik füzet, a melyekkel a harmadik kötet (Az Anjou-Ház és Örökösői) befejezést nyert; továbbá az 57., 58. füzetek, melyek ismét a második kötethez tartoznak. Most már gyors egymásutánban meg fog jelenni a második kötet (Az Árpádok kora) többi hiányzó füzete, úgy, hogy ez a második kötet is rövid néhány hét alatt teljes fog lenni. A most megjelent füzetek is pazar gazdagsággal vannak kiállítva, pompás műmellékletekkel és szöveg közé nyomott számtalan képekkel.

Az 1848—49-iki Magyar Szabadságharc Története című illusztrált munkából most jelent meg az 51. és 52. füzet, a melyben *Gracza György* a debreczeni országgyűlés működését és az ottani társadalmi életet festi rendkívül élénken. A két füzet összesen 18 képpel van illusztrálva. A nagyszabású munka néhány füzettel több lesz, mint tervezetett, de a tavasz folyamán okvetlenül befejeztetik. Ugy a már megjelent két kötetre, mint a most folyó füzetekre a kiadócéz (Wodianer F. és fia) még mindig elfogad megrendeléseket.

A **Szalay-Baróti-féle millenáris nemzeti történetből**, e kiváló díszműből, melyet a magyar közönség annyira kedvezően fogadott, megjelent már a 30. és 31. füzet is. Az

előbbiben még Mátyás király kora van tárgyalva, míg az utóbbiban megkezdődik a Jagellók kora. Mindkét füzet műmellékletekkel és szöveg közé nyomott sok szép képekkel van díszítve. — A Magyar Nemzet Története még ez év folyamán be lesz fejezve, s akkor e történet négy kötete méltó büszkesége lesz a hazai irodalomnak.

HIVATALOS RÉSZ.

MEGHÍVÓ.

A Könyvnyomdászok Szakköre 1896. évi márczius hó 15-én, vasárnap délelőtt 11 órakor (később meghatározandó helyen) tartja meg

hatodik (XIV.) rendes évi közgyűlését

a melyre a Kör tagjai tisztelettel meghívotnak.

NAPIREND:

1. Titkári jelentés a Kör működéséről.
2. Pénztárnok jelentése a Kör pénzübeli ügyeiről.
3. Háromtagú számvizsgáló-bizottság választása.
4. Tisztviselők újjáválasztása.
5. Netáni indítványok és kérdéstelepek.

Budapest, 1896. február hóban.

A választmány.

Tekintve, hogy alapszabályaink értelmében a közgyűlés határozat-képességéhez a tagok egyharmadának jelenléte szükséges, a Kör t. tagjait kérjük, hogy a közgyűlésen minél nagyobb számban megjelenjen szíveskedjenek.

Az alapszabályok 13. §-a értelmében indítványok a közgyűlés előtt 8 nappal nyújtandók be a választmányhoz; e szabály alól csak oly sürgős természetű indítványok képezhetnek kivételt, melyeknek sürgősségét a közgyűlés elismeri.

Havi fölolvásó-ülés 1896. január 26-án.

Elnökö TANAY JÓZSEF.

Elnök néhány szóban megemlékezik a legutóbbi mozgalmas időkről, a mely miatt körünk működése is fennakadást szenvedett, a hosszabb szünetelés után üdvözlí a megjelent tagtársakat és a havi fölolvásó-ülést megnyitottnak nyilvánítja.

A tárgyszerzet első pontját *Tichy Ákosnak Andrassy Gyula gróf, Gelberger Mihály és Stalla Márton* című fölolvásása képezte. A fölolvásás themáját *Stalla Mártonnak* már ezelőtt két esztendővel a hasábvonalak miként való alkalmazásáról cím alatt benyújtott szakkérdése képezte, a melynek megfjtésére akkor *Gelberger Mihály* vállalkozott, de e feladatának — többszörös sürgetés daczára — sohasem felelt meg. Most titkár oldotta meg a kérdést, egyben hasonlatot vonva az *Andrassy Gyula gróf* »igérni nehéz, megtartani már könnyű« és *Gelberger Mihály* »igérd meg, ne add meg« théoriája között.

Elnök megköszönte fölolvásó fáradságát s kérte, hogy más alkalommal is keresse fel a kör fölolvásó-asztalát.

Pár percnyi szünet elteltével *Schwarz Adolf* adta elő indítványát, egy *Nyomdász-Lexikon* létesítése iránt. Indítványozó nem csak a maga, hanem *Weissburg Dezső* nevében is beszélt s indítványát kettőjük nevében tette meg. Indítványozók igen nagy szükségét látják egy *Nyomdász-Lexikon*nak, mert — szerintök — a mindennapi életben igen sokszor találkozik az ember olyan nehézséggel, a mely nem egyszer zavarba ejti még a leggyakorlottabb szakembert is. Hosszasabban fejtegeti az ilyen lexikon hasznát s nagy lelkesedéssel szól az eszmeről, a melyet — bár nem elhamarkodva — igenis kivihetőnek tart és kéri a Szakkört, illetve a mai havi fölolvásó-ülést: tegye az ügyet magáévá és adjon ki egy magyar nyelvű *Nyomdász-Lexikon*t.

Augenfeld Miksa utal a csak nemrég abbahagyott *Kézikönyvre*, a melyből annyi sok fáradozás után se lett semmi. Ő is részt vett a *Kézikönyv-bizottságban* és tudja, mennyi nehézséget és akadályt találtak különösen a szellemi munkások körében.

Acz Mihály t. elnök nem veszi ki az indítványból, milyen módon akarnák azt az indítványozók létesíteni. Nem igen hiszi, hogy ez a mi viszonyaink között kivihető lehetne, mert ahhoz nagy szellemi töké kell és igen sok anyagi áldozatot kíván. Ő is a Kézikönyv nehezsegeire utalt, a hol éppen a szakírók között talált a legnagyobb közönyre.

Schwarz indítványozó nem riad vissza az aggodalmaktól s ő az ellenkező érvek daczára is lelkesedik az eszméért. *Acz* kérdésére kifejti, hogy ő Waldow-alakú és terjedelmű lexikon proponálna és úgy gondolná, hogy a kör választana egy bizottságot az adminisztracionális teendő elvégzésére, azután pedig egy szerkesztő-bizottságot alakítana. Sajnálja, hogy ily kevés érdeklődést tapasztal az indítványnyal szemben, a mely hideg fogadtatás azonban nem fogja lehűteni az ő és társa érdeklődését.

Elnök kérdéseire azután részletesebben is nyilatkozik indítványozó. *Wözner Ignác* nem csodálkozik azon, hogy ily nagy horderejű indítvány nem kelt rögtön lelkes hangulatot. A Kézikönyv ügyében működött bizottság évekig nem bírt lelkesedést kelteni a kiadásra czélzott nagy mű iránt, úgy, hogy le is kellett arról mondania. Kéri indítványozót: ne vegye ezt a hideg fogadtatást visszautasításnak, hanem lelkesüljön és dolgozzék tovább, mert egy ilyen nagy mű nem pillanatnyi fölhevülést kíván, hanem kellő megfontoltságot igényel, a melyet ily rövid idő alatt nem lehet elérni.

Augenfeld félreértett szavait igazítja helyre s kijelenti, hogy ő most is lelkesedik az eszme iránt, felszólalásával pedig csak az ügy megvilágosítását czélozta. Egyben kéri a havi ülést, hogy ne ejtse el az ügyet, hanem utasítsa azt egy választott bizottsághoz.

Elnök kérli a havi ülést: Elfogadja a Nyomdász-Lexikon eszméjét? A többség az eszmét elfogadta. Ezután egy öt tagból álló előkészítő bizottságot választott. E bizottság tagjai lettek: Schwarz Adolf és Weissburg Dezső, mint indítványt tevők, továbbá Augenfeld Miksa, Wözner Ignác és Tichy Ákos.

A nagy mederben folyt vita ezzel véget ért, mely után *titkár* tette meg a következő *jelentését*:

Tisztelt tagtársak! A nemrég mult mozgalmas idők nemesak körünk működésére, de általában a nyomdász-társadalmi élet minden ágazatára kihatottak. Körünk vezetősége belátta a helyzetet és a mozgalmas idők alatt nem is hívott össze semmiféle értekezletet s lehetőleg saját hatáskörében intézte el az ügyeket. Így maradtak el a fölolvás-ülések is s e miatt egy igen fontos és költséges dolgot az elnökség a saját felelősségére intézett el, utóbb azonban azt is előterjesztette a választmányának. Ez az ügy szorosán összefügg a Szakkörnek a milléniumi kiállításban való részvételével. Ugyanis még a nyár folyamán felmerült egy választmányi ülés alkalmával az az eszme, hogy körünk a milléniumra megcsináltatja a magyar állam nyomdász-történelmi térképét, még pedig magyarító szöveggel ellátva. Akkoriban még — nem voltunk tájékozva a munka részleteiről — nem akartuk ezt az eszmét a nyilvánosság elé hozni és a decemberre tervezett havi ülésen óhajtottuk ezt előterjeszteni. De — a fentemlített és mindenünk által ismert okok miatt — ezt nem tehetjük. Az időből azonban már kifogytunk és ha mostanig várunk, hát egyáltalán le kellett volna mondanunk ez eszme kivételéről. A kör elnöksége végre abban állapodott meg, hogy saját felelősségére, a havi ülés utólagos jóváhagyása reményében, megrendeli a térképet, a melyet *Firtinger Károly* tagtársunk tervezett és az ő felügyelete alatt is készül az. A térképet a helybéli Kogutowicz-cég ezer példányban, három színben, jó, erős papíron 220 forintért készíti el, melyhez még a magyarító szöveg nyomtatási költsége és a kötésre fordítandó kiadási összeg járulna. A művet a kör tagjai ingyen kapnák, a fennmaradó példányokat pedig a kiállítás alkalmával árusítanánk el. Tekintve az időt és alkalmat, azt hisszük, hogy ez jóformán nem is lesz majd anyagi terhére körünknek, mert az eladásra szánt példányok alkalmasint fedezni fogják a kiadásokat és így a kör tagjai majdnem pénzárunk megterhelése nélkül jutnak e milléniumi emlékhöz. — A választmány helyelőleg vette tudomásul az elnökség intézkedését; de mivel ilyen nagyobb összeg megszavazása túlesik hatáskörén, a mai fölolvás-ülés elé járul, kérve annak utólagos jóváhagyását a térkép kiadásra nézve. Azt hisszük, hogy a havi ülés is belátja az eszme életrevalóságát, már annyiban is, mert ezzel csak gazdagítjuk a Szakkör kiállítási tárgyait, a melylyel az időleges kiállításban részt vesz és melylyel a művelt közönség figyelmét is magunkra vonjuk. — Ugyancsak a fentebb említett okok miatt volt késedelem a *Grafikai Szemle* és a *Magyar Nyomdászok Évkönyve* című kiadványaink megjelenésében is, a miért ezen az úton is elnézést kérünk t. tagtársainktól. — A *farsangi mulatság* ügyében is intézkedünk, s mint már az a szakkörökben is jelezte volt, február 15-én lesz az a Lővölde díszes helyiségeiben. A vigalmi bizottság minden lehetőleg megtesz, hogy ez a mulatság tagjainkat minden tekintetben szórakoztató élvezetet nyújtson s a meghívókat is mar egy-két nap múlva széjjelküldi a rendezőség. — Reméljük, hogy majd csak a rendes kerékvágásba zökken körünk működése is, mert a választmány ezután is mindent megtesz arra nézve, hogy az egyetértés, béke ismét visszaköltözzék körünkbe, hogy így vállelve, menten minden kicsinyeskedésektől, újra munkálkodhassunk a szakírodalom és szakmánk fejlesztése érdekében. — És most

még egyszer kerjük a t. havi ülést: hagyja jóvá a választmány és elnökség intézkedéseit, mert mindkét tényező csak a legjobb belátása szerint vélt eljárni és így a körnek óhajtott szolgálatot tenni.

Gelléri Mihály alelnök még egyszer felhozza és magyarázza a térkép-ügyet, mikép lesz az megkonstruálva és hogy jön ahhoz a magyarító-szöveg.

Elnök felteszi a kérdést: Elfogadja-e a havi ülés az elnökség, illetve a választmány rendelkezését a térkép ügyében?

A havi ülés helyelőleg vette tudomásul az előleges intézkedéseket; majd a titkári jelentés többi részét is tudomásul vette.

Elnök jelenti, hogy *Frics* és *Kenderessy* debreczeni szakkörök jubileumára a kör nevében üdvözlő táviratot küldött. (*Helyeslés.*) Jelenti továbbá, hogy az időleges kiállításra is bejelentette a kör részvételét és kéri a kör tagjait, hogy majdan küldjék be az elnökségnek kiállításra szánt dolgozataikat, hogy azt a kör tárgyai között kiállithassa, természetesen az illető kiállító nevével ki-tüntetve.

Szakkérdést senki se terjesztett be.

Az indítványok során pénztáros kéri a havi ülést, hogy fogadja el a választmány amaz intézkedését, mikép a november és december hórlól való tagsági díjak fizetése alól fel legyenek mentelők azok, kik erre reflektálnak. A havi ülés hosszabb vita után elfogadta ez indítványt.

Román Antal kéri pénztárost: intézkedjék, hogy a tagok az Évkönyvet és Grafikai Szemlét pontosan kézhez kapják.

Pénztáros hivatkozik a szakkörökre, a melyekben ő felkérte a tagokat: tudassák, hol állanak jelenleg kondícióiban. Ezt azonban igen sokan figyelmen kívül hagyták és így őt nem terbeli felelősség, ha ilyen zavaros körülmények között egy-két rendtelenség fordul elő.

Augenfeld a hátralékosoknak a Grafikai Szemlében való kimutatását indítványozza, a mitől azonban — pénztáros és mások hozzászólása után — ellállott.

Plachy Lajos indítványozza: tűzzön ki a Szakkör évenként háromféle jutalmat egy szakközlekre, a mely közül az első díjjal jutalmazott a majdan kiadásra kerülő Lexikon vagy Kézikönyvbe is belejönne.

Többek hozzászólása után elnök propozícióját tette magáévá a havi ülés, mely szerint a pályadíjakat az irodalmi és szakbizottságok saját belátásuk szerint tűzzék ki.

Ezzel a mai ülés tárgysorozata ki lett merítve elnököl megköszöni a tagtársak nagyszámban való részvételét, kéri őket, hogy ezután is tanúsítsanak oly nagy érdeklődést a fölolvás-ülések iránt, a mint ezt ma tették.

Tichy Ákos, titkár.

Tisztelettel kerjük a t. házipénztáros urakat, hogy a tagsági díjak beszédésénél a lehető legnagyobb buzgósságot fejtsek ki és a beszedett tagdíjakat az üzletben alkalmazott összes szakköri tagok névjegyzékének kisrétében, tekintet nélkül arra, hogy fizettek-e vagy sem mindnyajtan, küldjék direkte, vagy postán, vagy pedig *Wolf Antal* egyleti küldönc útján *Rencsisovszky Ferenc* szakköri pénztároshoz (VII., Kerepesi-út 64., III. 32.) lehetőleg minden hó 12—15-éig.

Ez úton is tudatjuk olvasóinkkal, hogy lapunk kiadóhivatala most is V., Hold-utca 7. sz. alatt van, ide czímzendők tehát a kiadóhivatalt érdeklő levelek és más egyéb dolgok is. Bővebb czím nem szükséges.

Erdélyi M. cs. és kir. udvari fényképész (Budapest, Erzsébet-tér 18. sz.) Szakkörünk tagjainak fényképek készítésénél a következő kedvezményeket adja:

6 db. vizit	fénykép	3 frt, 12 db.	5 frt.
6 » kis Makart	»	7 » 12 » 12 »	»
6 » kabinet	»	8 » 12 » 13 »	»
6 » Makart	»	10 » 12 » 18 »	»

A midőn e kedvezményt Körünk tagjainak figyelmébe ajánljuk, egyben tudomásul adjuk, hogy a tagság mindenkor az utolsó havi nyugtával igazolandó.

A lap papírosa a hermaneczi papírgyárból. — Szövegbetű az Első Magyar Betűöntőde-Részvény-Társaságtól.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a Könyvnyomdászok Szakköre.

Felölő szerkesztő: TANAY JÓZSEF. * Főmunkatárs: BAUER JÁNOS M.

Nagy választékot tart a legkülönfélébb
 czélszerű és divatos

Könyv- és Czimirásokból.

Elvállal igen jutányos áron egész
 nyomdai berendezéseket.

FISCHER ÉS MIKA

BETŰ- ÉS TÖMÖNTÖDE
BUDAPEST
 VII., Király-uteza 83. sz.

Folytonos készletben tart szerb és
 héber betűket, körzeteket és kizá-
 rásokat, nyomdai szerelvényeket,
 betűszekrényeket és állványokat,
 a leggyorsabban készítve és legjobb
 minőségben kiállítva.

Betűöntöde

Ludwig & Mayer

M. m. Frankfurtban.

Ajánlja általánosan elismert, legjobb anyag-
 ból készült

KENYÉR, CZÍM- ÉS DÍSZBETŰIT,
KÖRZETEIT

és egyéb
DÍSZITMÉNYEIT.

A cég képviselője Budapesten
FRKUND JÓZSEF
 Király-uteza 112., II. em.

Államilag kedvezményezett

ELSŐ MAGYAR KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR.

47.004. és 53.406.
 sz. osztrák-magyar
 szabadalmak.

Kurzweil János és Tsa

Kitüntetve:
 Temesvár 1891.
 Philippopol 1892.
 Orsz. Ipar-Egyes.
 1892.

GYÁR:

IX. ker., Márton-uteza 19.
 Vendel-uteza 17.

Budapest

IRODA ÉS RAKTÁR:

V. kerület, Hold-uteza
 23. szám.

Készít legjobb minőségű

ujság-, mű-, illusztráció-, diszmű- és mindenféle színes festéket.

KOROMÉGETÉS.

KENCZÉK. BRONZOK.

Telefon 270.

Patent gelatin-hengeranyag.

Szedősorzó igazítható feszítővel, szabadalmazott
 saját találmány.

WEINWURM ANTAL
fényképész,
első magyarországi chemi-
graphiai műintézete.
Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedzésű duczot autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia utján. Alaprajzok, térképek, hálózatok, fotolitho-
grafia útján a leg-
jutányo-
sabbban s
pontosan
sokszorosít
tálnak.

*Külön beren-
desítés háson
kívül fény-
képfeletelre.*

Rust J. H. és Társa
BETŰÖNTÖDÉJE ÉS MŰSZAKI GYÁRA
BÉCS, V. KER., GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bármilyen nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézleániák és vignetták.

Különlegesen a császári sas használati jogával. — Mérsékelt árak.
Külföldi kirendelések: Bécs, Berlin, Páris, M. m. Frankfurt, Nürnberg stb.

Wörner J. és Társa
Gépgyára és Vasöntödéje Budapesten

KÉSZIT:

Egyszerű gyorsajtókat, 2 vagy 4 festék-
dörzsölő hengerrel.

Kétszint nyomó gépeket, 2 festékszerke-
zettel, 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel.

»Hungaria« accidenz-gyorsajtókat.

Tégelynyomású gyorsajtókat.

Önműködő késköszöriülő-gépeket.

Aranyozó-, dombornyomású- és kivágó-
sajtókat.

Csomagoló- és simító-sajtókat.

Papírvágó- és papírfűrő-gépeket.

Könyomdai gyorsajtókat.

Könyomdai kéziasajtókat.

Tömöntödei berendezéseket.

Transzmisszió-telepeket.

Körforgású nyomógépeket

ujságok, könyvek és illusztrált mű-
vek egy- és többszínbeni nyomására,
tökéletesbitett tölcser- és körbenforgó
készhajtogató készülékkel.

Használt gyorsajtók

alaposan kijavítva és átalakítva, jóállás mellett jutányos árért eladók.

BEKÖTÉSI TÁBLÁK

lapunk múlt évi (1895.) évfolyamához, kék és piros színben, megrendelhető kiadóhivatalunkban (V. ker., hold-utca 7. szám). Miután a bekötési táblákat csak korlátozott számban készítjük, a később jelentkezők ilyet már nem kaphatnak.

ELSŐ MAGYAR
 Könyvnyomdai Szakasztalos
BÖLE JÓZSEF
 BUDAPEST, VIII. Vas-u. 7. vagy Stáhly-u. 1.
 Elvállal mindennemű
 épület- és butorasztales-munkát.
 Javítások elfogadlatnak és pontosan eszközölletnek.

Megjelent és a *Grafikai Szemle* kiadóhivatalában (Budapest, V. ker., hold-utca 7. sz.) kapható a

Magyar Nyomdászok Évkönyve XI. (millenáris) évfolyama.

Ára helyben 60 kr., vidékre frankó 67 kr.

Az Évkönyv rendkívül díszes kiállításban és tanulságos tartalommal jelent meg. Különösen ajánlható a tanoncok részére, mint hasznos szakkönyv.

Minőségükben a legjobb! + + +

+ + + Áraikban a legolcsóbb!

Kő- és könyvnyomdai festékek.

R. Englert és Dr. F. Becker

PRÁGA

Vegyészeti és festékgyára.

Készít legkitünőbb minőségben kő- és könyvnyomdak részére minden fajta

Festéket, hengeranyagot és kenczéket.

Kivánságra árjegyzék, minták és külön ajánlat.

Képviseelő Magyarország részére:

Detsinyi Gusztáv vegyésztanár

Budapest, VI., szív-utca 33.

1889-1895. évfolyam.

Legalkalmasabb és leghasznavehetőbb ajándék tanoncoknak

Magyar Nyomdászok Évkönyve

A hét évfolyam ára együttesen megrendelve 3 forint egyenkint 50 krajczár.

Megrendelhető a Gr. Sz. kiadóhivatalánál Budapest, Hold-u. 7.

Beit & Co früher Beit & Philippi
HAMBURG
Druckfarben-Fabriken

Vezérképviselőség és gazdagon felszerelt raktár

MÜLLER TESTVÉREK, BUDAPEST

Főraktár és iroda: V. ker., Bálvány-utca 11. sz.

A cég készít fekete és színes

Könyv- és könyvnyomdai festékeket

Hammonia bengeranyagot **KENCZÉKET.**

Képviseelő az osztrák-magyar monarchia többi részére:

FRIEDRICH POLACEK
 Wien, Favoritenstr. 14.

Cs. és kir. szab.

HERMANETZI PAPIRGYAR

— RAKTÁRA —

Budapest, V. ker., Arany János-utca 8. sz.

(Alapítotott 1829. évben).

Levél-, könyv-, nyomda-, boríték-,
író-, karton-, rajz-, csomagoló- és
göngypapírok.

Merített író-, okmány- és könyvpapírok.

Másoló-, selyem- és virág-selyempapírok.

Itató-, szűrle- és mindennemű
merített nyomdapapírok.

Mindennemű lemezek stb. Papirzacskógyár.

Chemigrafiai műintézet.

FISCHER LIPÖT

BUDAPEST

IV., Kossuth Lajos-utca 8. szám.

Clichéket, árjegyzékek, könyvek,
hirdetések s nyomtatványok képes
kiállítására

kifogástalan kivitelben, gyorsan és leg-
olcsóbb áron készít.

Vidéki megrendelések pontosan eszközl-
tetnek.

Géplevelboríték * Gyászlapok

Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére:

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST

V. kerület, Arany János-utca
20. szám alatt.

A MYRTLE MARK kapható minden papirkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
minőségű

Papirárúk.

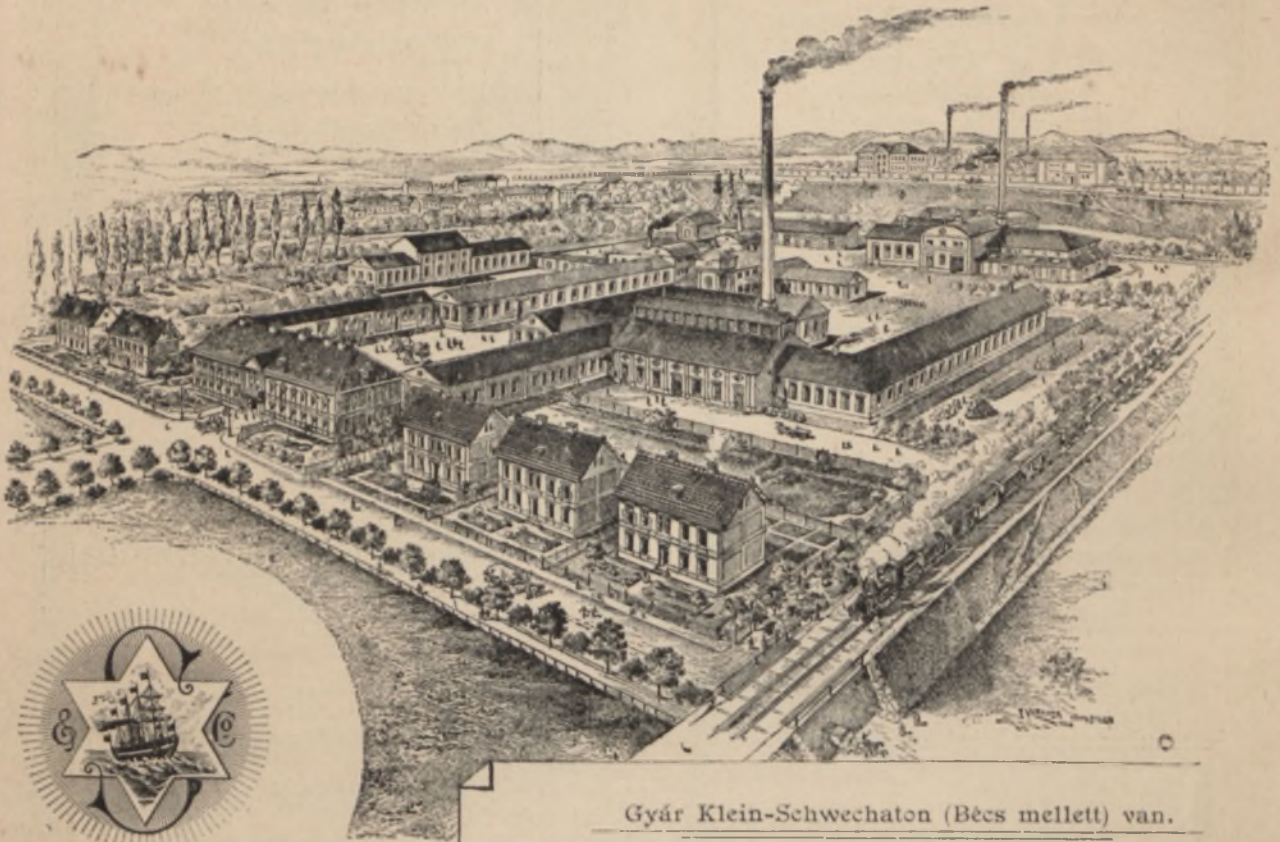
GESCHÜTZT.

Myrtle
Mark

DEPOSÉ.

Könyv- és Könyomdai Festékgár

Koromégetés * Kenczefőzés * Hengeranyag

Gyár Klein-Schwechaton (Bécs mellett) van.

SCHIFF, SRPEK & COMP.

I., Lothringerstrasse 3. * KÖZPONT: BÉCS, * I., Lothringerstrasse 3.

A gyártmányok védjeggyel vannak ellátva. A védjegy a fenti kép alsó részén látható.

A cég budapesti
kizárólagos képviselője és raktára

KALMÁR LAJOS

BUDAPEST
VII. ker., Dohány-utca 10. szám.
TELEFON 59-63.

Figyelmeztetés.

A zord idő beálltával a nyomdáknak a hengerek át- és újjáöntése szükségessé válik, mely alkalommal bátorkodunk a t. nyomdatulajdonosoknak legkitünőbbnek elismert hengeranyagunkat a következő árak mellett ajánlani:

»Austria« extra kgrja . . . . . 1 fnt 60 kr.
» prima » . . . . . 1 » 30 »
»L« hengeranyag » . . . . . 1 » 15 »

Fenti árak franco házhoz szállítva értetődnek. — Bátorkodunk a t. nyomdatulajdonosok becses figyelmét különösen »L« hengeranyagunkra felhívni, mely úgy kitünő minősége, mint olcsó ára által előszeretettel használtatik.

Mintákkal bármikor kívánatra díjmentesen szívesen szolgálunk.

Könyv- és könyvnyomdai
színes és fekete festékek gyára.

Huber Mihály

ALAPÍTATOTT 1780-BAN.

München és New-York.

Kizárólagos képviselője Magyarország és
a keleti tartományok részére

Fuchs Dávid

Budapesten

IV. kerület, Újvilág-utca 6. szám.

Eme dúsan felszerelt raktárból bárminemű
megrendelések pontosan eszközöltetnek.

Arjegyzekekkel és nyomásmintákkal kívánatra
készséggel szolgálunk.

Könyv- és könyvnyomdai
festékek gyára.

WÜSTE F.

BÉCS

I., Kolowratring 9. szám.

GYÁRT: Fekete és színes, kő-
és könyvnyomdák részére,
valamint réznyomáshoz szük-
séges mindennemű és színű

festékeket,

hengeranyagot

és
firniszt.

Szükség esetén

Postapapírokban: fehér és színes, Bankpost,
ivrét, negyed és nyolczad alakban, vona-
lozva és koczkázottan;

Iró és fogalmazó papírok: irodai, posta és
minden alakban;

Okmány- és könyvpapírok;

Nyomtató papírok: famentes, középfinom és
közönséges, újságok, folyóiratok és könyvek,
zeneművek és könyvnyomdai munkák részére;

Illusztrációk nyomtatására szolgáló papírok
amerikai módon előállítva: díszművek, fény-
és színnyomatok, metszetek részére;

Színes papírok: borítékok, falragaszok,
ujsgmellékletek stb. számára;

Karton-papírok: fehér, színes és levelező-
lapkarton a legnagyobb választékban;

Rajzpapírok: tekercsek és iverben;

Itató- és szűrlepapírok;

Csomagoló és göngyölő papírok: minden
cizélokra;

Fénylemezek (posztónyirólemezek) és min-
denemű

Lemezekben kérem szíves megbízásaival hoz-
zám fordulni.

MOIRET F. ÖDÖN

PAPIRNAGYKERESKEDÉS
ÉS GYÁRI PAPIRRAKTÁR

Budapest, V. kerület, Gyapju-utca 6. szám.

Roeder Gusztáv és Tsai

cs. és kir. szab. Marschendorff papírgyár raktára
és képviselősege.

»Steyrermühl«

papírgyár és kiadó-társaság Aichberg-Steyrermühle
képviseletége és raktára.

Ólomzárpártás

Bélpogzömetszés

Tömöntőde, Galvanoplastika, Rézléniagyártás

Telefon 450. sz.

Mechanikai

műhely

ELSŐ MAGYAR

BETÜÖNTŐDE RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

BUDAPEST

VI., Dessewffy-uteza 32.

VI., Desszuffy-uteza 32.

Egész nyomdai berendezések ♦ ♦ ♦

jutányosan és gyorsan foganatosíttatnak.

Folyton dús raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román
és bolgár ékezetű

Könyv- és Czimirásokban

további

Körzetek, Rézléniák és Kizárásokban,

**A legkülönfélébb ékítmények és egyéb nyomdai
felszerelvényekben.**

E lap szövege az öntőde betűivel nyomtatott.